

Bosch Requiem

no
vem
ber
music

November Music 2018

BOSCH REQUIEM 2018 LUX AETERNA: VIVID

LUX AETERNA: VIVID · BOSCH REQUIEM · 2018

BOSCH REQUIEM 2018

LUX AETERNA: VIVID

Bosch
Requiem

no
vem
ber
music

November Music 2018

Voorwoord

Eerst geloven, dan zien

Eric Alink

Libretto

Lux Aeterna: VIVID

Kate Moore

Eeuwigdurend licht op
de heilige schepping

Mark van de Voort

Biografieën

Medewerkers

Colofon

481

Eerst geloven, dan zien

Eric Alink

Toen ik zes was, had ik een lui oog. Het linker. Dat bracht ongemak, maar ook schuldbesef. Het leek mij een fysieke straf voor al mijn dagdromerijen op school, aan tafel, overal. Ik kon mezelf immers amper in het hier en nu houden. Zelfs als ik met zwart vetkrijt een anker tekende, zweefde ik weg. In Gods schepping was geen plek voor onverbeterlijke dagdromers, vreesde ik. Op de vraag waartoe wij op aarde zijn, zou ik met m'n mond vol tanden staan. Ik was daar vrijwel nooit.

De schrik zat er flink in, met dat oog. Stilletjes was ik bang dat de luiheid zich zou uitbreiden naar mijn romp en ledematen. Oblomov was akelig dichtbij. Gelukkig grepen mijn ouders bijtijds in. Ik herinner me de behandelkamer van de oogarts aan de Oude Dieze. Op een zonnige dag plakte dokter Hoeksema m'n vlijtige rechteroog af. Dat zou die klaploper links ervan wel leren. Nadien staken mijn moeder en ik een kaarsje op in de Sint-Jan.

Bij ons op West was ik de enige met een lui oog. Maar eenzaam voelde ik me niet: ik wist dat Den Bosch nog een eenogige had. In de binnenstad had ik hem regelmatig gezien. Mijn lotgenoot woonde in de middentoren van de Sint-Jan, hoog boven het altaar. Goudkleurige stralen omkransten zijn luie oog, dat in een driehoek gevangen zat. In het koepelgewelf zag ik ook pleisterwerk. Ongetwijfeld was zijn goede oog daarmee afgeplakt. Het liet enigszins los, maar ik vertrouwde erop dat een arts – misschien wel de mijne – regelmatig op een ladder klom om het genezingsproces te volgen. Zo groeide mijn lotsverbondenheid met de eenoog van de Sint-Jan. Zijn naam kende ik niet. Wel zijn lijden. Ook in hem knaagde vermoedelijk schuld over geestelijke absentie. Cyclopen waren we, maar aardige cyclopen.

Nog enkele keren bezocht ik met mijn moeder de behandelkamer aan de Oude Dieze, die naar ether, boorwater en vuile wattenstaafjes rook. Want mijn oog bleef hardnekkig lui, al hoefde er gelukkig geen driehoek omheen. Wel eindigde elk doktersbezoek in de kathedraal, waar ik mijn moeder enthousiast meetroonde naar het koepelgewelf. Hoofd in de nek. Oogcontact. Gelukzalige huiver die ik niet kon benoemen. Op een dag leek mijn lotgenoot zelfs te knipogen. Dat teken van liefde ontroerde me diep: om mij te bemoedigen, leefde hij een secondelang in duisternis! Na dat voorval genas ik wonderbaarlijk snel.

De les van het luie oog was: 'Eerst geloven, dan zien.'

Mirakels

Veel later legde mijn vader uit waar ik al die keren in de Sint-Jan bewonderend naar had gekeken: het Alziend Oog van God. Volgens mijn vader verkeerde het in een voortdurende staat van verscherpte waakzaamheid. Het zag alles. Het was dan ook onbeschoft om van een lui oog te spreken. Daar was ik minder stellig over, al durfde ik dat niet hardop te zeggen. Want *had* God wel zo'n ijverige natuur? Om mij heen zag ik veel dat twijfel opriep of zes dagen schepping wel voldoende was geweest. Had dat rusten op de zevende dag niet uitgesteld kunnen worden?

Toch ging mijn fascinatie voor mystiek niet aan gort. Het stille oogcontact in de Sint Jan speelde daar een doorslaggevende rol in. In koepels van kerken zag ik nooit een grote neus, tong of tastende hand afgebeeld. Zelfs geen oor. Maar wel een oog. Dat sterkte mij in de overtuiging dat het oog het voorportaal van het niet-gekende moest zijn.

Een extra aanwijzing kreeg ik in de zesde klas. Aan het prikbord van zuster Marina hing een luchtfoto van Den Bosch. Ik zag de binnenstad, in een driehoek van vestingmuren geklemd. Het centrum leek een oog waarin straten en steegjes de aders vormden. De Markt was de pupil, zo groot dat van geestverruiming wel sprake moest zijn. Dit was geen toeval, wist ik. Mijn stad was voorbestemd om als oog van de wereld te fungeren.

Dat zicht, ziel en zaligheid onderling verbonden zijn, leert ook het Mirakelboek in de Sint-Jan. Het ligt aan de voeten van het Onze Lieve Vrouwe-beeld en telt 481 opgetekende mysteries die zich dankzij beweerde interventies van Maria in binnen- en buitenland hebben voorgedaan. Wie dat wonderboek leest, valt van de ene oh in de andere ah. Kreupelen heroveren zoveel lenigheid, dat zelfs het dansen van de horlepiep weer mogelijk lijkt. Doven horen weer moeiteloos engelenkoren. En doden doen recht aan wat later het devies van Sonja Barend zou zijn: 'Morgen gezond weer op.'

Het boek, dat de periode 1381 tot 1602 beslaat, beschrijft ook talloze miraculeuze genezingen van oogkwalen. Onder de blinden die plotsklaps het licht weer zien, zijn houtzager Firijn uit IJzendijke; wolbewerker Jan de Volder uit Gouda; de tweejarige Swevelt uit Kleef, die na een zwaar onweer blind is geworden; vogeljager Willem uit Hulst en timmerman Michiel uit Brussel, die Maria na zijn genezing uit dankbaarheid twee zilveren oogappels schenkt.

Minnaar

Eerst geloven, dan zien. Dat lijkt ook het credo van Clara van Assisi. Deze dertiende-eeuwse Italiaanse heilige, die visioenen had, wordt vooral bij oogkwalen aangeroepen. Clara belichaamt de wakkere blik,

de klaarheid. Haar zicht reikt zelfs verder dan ons hier en nu, weet de Engelse taal. Tussen Claire en clairvoyance – het Engelse woord voor helderziendheid – zit slechts eenmaal wimperknipperen, net zoals tussen oculus [oog] en occult [geheim].

De heilige Clara heeft ook een gunstige invloed op het weer. Het volksgeloof wil dat zij zon en blauwe luchten arrangeert als je haar een worst offert. Dat is geen onzin, leert de afgelopen zomer. Terwijl vegetariërs nog nakreunen, kijkt Unox terug op voortreffelijke kwartaalcijfers.

Wie ook overuren maakt, is Sint Lucia van Syracuse. Zij is de patrones van de blinden en slechtzienden. Een hele klus, want zij wil ons voor zowel lichamelijke als geestelijke duisternis behoeden. De beeltenis van Lucia, die al op haar eenentwintigste stierf, roept droefgeestigheid op. In haar hand houdt ze een schaal waarin twee ogen liggen. Die van haarzelf. Naar verluidt wilde een heidense minnaar Lucia het hof maken. Hij maakte een compliment over haar mooie ogen, waarna ze die eigenhandig uitstak en hem toezond op een schaal, met de boodschap haar verder met rust te laten. Op miraculeuze wijze bleef ze echter in staat om te zien.

Maar laten we het oog niet louter ophemelen. In de hel knippert het net zo vrolijk, wist Jeroen Bosch. Zijn zogeheten *Tafelblad* is een intrigerend oog: de iris is omkransd met zeven tafereeltjes die de hoofdzonden uitbeelden. Een mooie vondst, want het is klaar als een klontje dat ons gezichtsvermogen het kwaad aanwakkert. In ons oog kiemt de hebzucht, de afgunst en de woede. Maar ook de ijdelheid, gulzigheid, losbandigheid en – voordat we loom onze ogen sluiten – de luiheid.

Wat ook kiemt, is een ongemakkelijke vraag. Nu kun je een lastige kwestie naar goed Brabants gebruik op drie manieren benaderen. Een: je kijkt ervan weg. Twee: je doet je ogen dicht. Of drie: je ziet hem door de vingers. Maar laten we voor het onorthodoxe kiezen en de ongemakkelijke vraag recht aankijken. Zij luidt: hebben geloof, mysterie en betovering in deze eeuw nog wel recht van bestaan? De waarnemer kijkt om zich heen, ziet het antwoord, schudt mismoedig het hoofd. Want het geloof in het onzichtbare en onzegbare lijkt op apegapen te liggen. Ondertussen groeit het geloof in ratio en technologie.

Lekbier

Vooral het rooms-katholicisme moet dat bezuren. In Nederland zijn de doop, eerste communie en biecht grotendeels in onbruik geraakt. Aan eettafels slaan nog weinigen een kruis; het strelen ervan was al in duisternis gehuld. Kerken in Brabant raken zienderogen leeg, zijn afgebroken of herbestemd. Zo is de Josephkerk in Den Bosch in een party- en eventlocatie veranderd, waar wierook is verdrongen door een melange van dampende reerug, Chanel N° 5 en lekbier.

Veelzeggend is de herbestemming van de Mariënburch, het grootste klooster van Den Bosch. In 1899 namen de Zusters van Jezus, Maria en Jozef het in gebruik. Maar waar ruim een eeuw weesgegroetjes hebben geklonken, hoor je nu colleges over algoritmes en digitale doelgroepsegmentatie. Sinds twee jaar biedt het voormalige kloostercomplex onderdak aan een internationale masteropleiding voor Data Science. Om in binaire taal te spreken: het is 1 – 0 voor Ratio United tegen FC Magie. Nog wonderlijker is de herbestemming van de San Salvator-kerk in Orthen. Het bedrijf Jump XL wil er een trampolinedomein van maken. Niet onbegrijpelijk, want alle andere manieren om het hogere te bereiken, zijn failliet verklaard.

Ook het Alziend Oog heeft mystieke zeggingskracht verloren. Haar verschijningsvorm is voortaan werelds: de bewakingscamera. Niet langer houdt de Heer een oogje in het zeil: wij doen dat, zijn pupillen. Volgens ruwe schattingen telt Nederland zo'n 1,7 miljoen camera's. Ze waken over bedrijventerreinen en particuliere woningen, maar ook over de openbare ruimte.

Keep smiling.

Altijd en overal ogen, want alles moet gezien. De verliefdheid. De woede. Het afscheid. De verloren zakdoek. De stadsrat. Het luciferdoosje op de stoep, dat verdacht is zolang we niet zeker weten wat erin zit. Alles moet gezien. Zelfs het niet-gekende, dat al miljoenen jaren verstoppertje speelt en het vertikt om buut vrij te roepen.

Inbraken

Ook in de heiligebeeldenwinkel van Jenny heeft het gewijde oog het afgelegd tegen de technologie. In 1995 opende ze haar santenkraam aan de Kerkstraat in Den Bosch. De winkel telt honderden heiligen van hout, gips, steen of kristal. Daarnaast verkoopt ze kerststalfiguren en engelen. Tot haar klanten behoren gewone stervelingen, maar ook artiesten die in Theater aan de Parade optreden. Volgens Jenny overwon Carry Tefsen haar nervositeit dankzij een heiligenbeeldje en genas een rozenkrans zanger Danny – 'ik voel me zo verdomd alleen' – de Munk van een opkomende depressie.

Aanvankelijk had Jenny geen inbraakverzekering. Ze vertrouwde op de waakzaamheid van het hogere. Maar na drie inbraken groeide haar twijfel. Sindsdien gelooft Jenny in de beschermende kracht van een polis. Dat kan jattende klanten niet voorkomen, weet de eigenares.

Te vaak kijkt het houten beeld van Sint Gervasius, de beschermheilige tegen diefstal, net de verkeerde kant op. Waarschijnlijk lijdt hij aan grijze staar. Om die reden heeft Jenny uiteindelijk camera's laten installeren. Het Alziend Oog 2.0, dat nooit vertroebelt.

Zorgt de heilige Clara nog wel voor een heldere blik? Ook dat valt te bezien. Volgens Caroline Klaver, hoogleraar oogheelkunde in Rotterdam, dreigt bijziendheid de komende decennia vele tienduizenden Nederlanders blind te maken. De oorzaak: kinderen zitten met hun neus te dicht op schermen of in boeken. Daarnaast spelen ze te weinig buiten. Daglicht is onmisbaar voor je ogen.

Er is nog een reden om te vrezen dat de miraculeuze krachten van Clara zijn verzwakt. Vanwege haar visioenen besloot paus Pius XII in 1958 om haar tot patrones van de televisie te benoemen. Maar zowel de uitholling van de NPO als de armzaligheid van SBS6 en andere zendgemachtigden doen vermoeden dat Sint Clara haar blik hoofdschuddend van Hilversum heeft afgewend.

Schokkend

Gelukkig biedt ook Sint Lucia van Syracuse ogentroost. Al zeventienhonderd jaar. Maar of zij onze blik ook deze eeuw scherp kan houden, valt te bezien. Op 27 februari 2016 stortte in Den Bosch het hoekpand Markt – Hinthamerstraat in. Een camera registreerde de eerste stofwolken om 22 uur 52 minuten en 16 seconden. Niemand liep letsel op. Naast het gapende gat ligt Markt 29. Een markant pand, met beroemde bewoners. Eind negentiende eeuw huurde componist Alphons Diepenbrock de eerste verdieping. Hij schreef er zijn 'Missa in die Festo.' Maar nog fameuzer was een eerdere bewoner: Jeroen Bosch groeide op in dit huis, dat wonderwel gespaard bleef.

Over de oorzaak van de instorting is veel gespeculeerd. Waarom zou een monumentaal pand uitgerekend in het vijfhonderdste sterfjaar van de schilder instorten? Er zijn dikke onderzoeksrapporten over verschenen. Maar de Bosschenaar weet beter: het *kan* niet anders of de wereldberoemde schilder heeft zelf de hand in de verwoesting gehad. Met het wegvagen van de brillenzaak zou Jeroen Bosch de aandacht hebben willen vestigen op de groeiende slechthooftheid, kortzichtigheid en blindheid – vooral in geestelijke zin. Sint Lucia was in geen velden of wegen te bekennen. Zij kon de ineensinstorting van Pearle niet voorkomen. En dat geeft te denken, want zij is de patrones van de opticiens.

Ook het Mirakelboek boet aan geloofwaardigheid in. In het Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde van augustus 2010 wijdde een radioloog een artikel aan wonderbaarlijke genezingen in vroegere eeuwen. Uit zeventienhonderd mirakelverhalen, opgetekend in Den Bosch en zes andere bedevaartsplaatsen, viste de medicus de specifieke gevallen van blindheid die na een infectie met pokken of mazelen was ontstaan. Na bestudering concludeert de radioloog nuchter dat we deze genezingen eerder aan vitamine A en het eigen herstellervermogen van het hoornvlies moeten toeschrijven dan aan ingrijpen van Maria.

Jodium

Van geloof naar ongeloof. Hoe zit dat? Vijf jaar geleden stelde schrijver Bas Heijne in de Huizinga-lezing wat hij als het grootste conflict van deze tijd ziet: aan de ene kant streven we naar een rationeel geordende wereld. Aan de andere kant is onze hang naar betovering onuitroeibaar.

Het klopt, dat ze elkaar flink in de weg zitten. Alsof twee tegelwijsheden vechten om één spijkertje in de muur. Op de een staat: 'Eerst geloven, dan zien' en op de ander 'Eerst zien, dan geloven.' Ik ben bang

dat die laatste tegelwijsheid wint. Want de grote verhalen – van christendom tot socialisme – hebben hun onbevlektheid verloren. Ze ruiken naar jodium. Diepe wonden, lelijke infecties. Wie nog harts-tochtelijk ergens in gelooft, kan vooral op meewarigheid en scepsis rekenen. Eerst zien, luidt de conditie. Nooit meer knollen voor citroenen; liever feiten dan visioenen.

Optimisten wijzen op een heuse tegenbeweging: de opmars van de spiritualiteit. Toch verdient dat een kanttekening in corps 72. Want alle oude en grote verhalen gingen uit van een *collectief* geloof. Spiritualiteit in 2018 is vooral een individuele ervaring – geen beweging. Op zich is dat nog geen ramp. Treuriger is de devaluatie van spiritualiteit en mystiek tot verdienmodel. Illustratief is de Boeddha-gekte, die vele verschijningsvormen kent. Dat bewijzen Intratuin, Xenos en andere winkelketens waar oosterse mystiek van een streepjescode is voorzien: drie onthechtingen halen, twee betalen. Alvast voor op het Sinterklaas-verlanglijstje: een dekbedovertrek met Boeddha-motief. Wie daar niet naar hunkert, is een dief van zijn eigen nachtrust.

Tegelijkertijd is de alom aanwezige oosterse leermeester nog geen waarborg voor evenwicht. Zelfs *hij* kan disbalans in een boekhouding niet voorkomen. Of zoals een bezorgde topman van de Action in een interview met het Algemeen Dagblad zei: “De Boeddha is een hit, maar de minischildpad met glitters flopt.” Het is fijn dat er nog raadsels zijn.

Het vermarkten van betovering heeft ook de mode bereikt, ontdekte ik afgelopen zomer. Overal in kledingrekken duikt de mythische eenhoorn op, die in het christendom de kuisheid symboliseert. Wie zijn dochter of vrouw aan de voze wereld wil laten ontsnappen, geeft haar dan ook een *unicorn suit* van H&M in zacht, glanzend velours met vleugels op de rug, afneembare staart en een capuchon met manen van imitatiebont. De mythe is niet dood. Zij is voor € 24,99 leverbaar in de maten XS tot en met XL.

Op de tast

Arm lui oog, daar hoog in de Sint-Jan. Arme Sint Lucia, dienaars van het licht. Arme Sint Clara, die elk nieuw visioen wijselijk voor zich houdt want het is inktzwart. Zij kunnen ons niet behoeden voor de oogkwalen die wij onszelf aandoen: het pathologische weggijken, de slechtiendheid, de blindheid. Ook de afgedankte ideologische verhalen kunnen ons zicht niet verbeteren. Zelfs het kapitalisme niet. Waar lux voor louter luxe wijkt, wacht de lege blik.

Toch is er hoop. Want geloof, mystiek en betovering hebben tijdloze schuilplekken. Duizendvoudig zelfs, op locaties wereldwijd. Van Stonehenge, Cheops en Loch Ness tot Medina, Angkor Wat of Sint-Jan: de magie van zulke plekken verjaagt je niet, met brandende salie noch cynisme.

Geloof, mystiek en betovering kennen ook een tijdloze verschijningsvorm. Zij openbaren zich in de kunst. Als kunst beziel is, tilt ze je uit boven de wereld van ratio, verdienmodellen en excel-bestanden.

Dat geldt ook voor het werk van Kate Moore. Zij componeert paradoxen in donkere tijden. Haar muziek klinkt op de tast. Zij nodigt je uit om je ogen te sluiten, zodat het vergeten licht zich opent.

Geloof me, zie maar.

Lux Aeterna: VIVID

INTROÏTUS: REQUIEM AETERNAM

Verbreek, O Heer,
de banden der zonde
bij de zielen van alle gelovige overledenen.
Mogen zij met behulp van Uw genade
ontkomen aan het oordeel van de wraak,
en de gelukzaligheid van het eeuwige licht genieten.

LUCIDITEIT: LITANIE VAN ALLE ZIELEN

AGNUS DEI 96 SCHEPSELEN

ZOOGDIEREN

Edelhert, ree, Javaans hert, wild paard, Europese bison, huiskat,
Euraziatische lynx, genetkat, bruine beer, rode vos, wolf, hermelijn,
wezel, bunzing, Europese nerts, fluwijn, edelmarter, das, visotter,
everzwijn, zwarte rat, rode eekhoorn, tuinslaper, hazelmuis

Lam Gods, dat de zonden der wereld wegneemt,
Ontferm je over ons.

Lux Aeterna: VIVID

INTROIT: REQUIEM AETERNAM

Absolve, Domine,
animas omnium fidelium defunctorum
ab omni vinculo delictorum.
Et gratia tua illis succurrente,
mereantur evadere iudicium ultionis.
Et lucis æternæ beatitudine perfrui.

LUCIDITY: LITANY OF SOULS

AGNUS DEI 96 CREATURES

MAMMALS

Cervus elaphus, Capreolus capreolus, Cervus hippelaphus, Equus ferus,
Bison bonasus, Felis silvestris, Lynx lynx, Genetta genetta, Ursus arctos,
Vulpes vulpes, Canis lupus, Mustela erminea, Mustela nivalis, Mustela
putorius, Mustela lutreola, Martes foina, Martes martes, Meles meles,
Lutra lutra, Sus scrofa, Rattus rattus, Sciurus vulgaris, Eliomys querci-
nus, Muscardinus avellanarius

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,
Miserere nobis.

BIJEN

Ammobates dusmeti, ereprijszandbij, Andrena ornata , Andrena tridentata, Waddenhommel, Megachile cypricola, Nomada siciliensis, Ammobates melectoides, Ammobatoides abdominalis, Andrena comta, Colletes wolffi, Dasypoda braccate, Andrena magna, Andrena stepposa, Andrena stigmatica, Bombus armeniacus, Bombus brodmannicus, Bombus fragrans, Bombus inexpectatus, Bombus mocsaryi, Bombus reinigiellus, Bombus zonatus, Colletes anchusae, Colletes caspicus

Lam Gods, dat de zonden der wereld wegneemt,
Ontferm je over ons.

VLINDERS

Madeirakoolwitje, Coenonympha Phryne, Macedonische heremiet, bremvlinder, blauwe vuurvlinder, tijmblauwtje, Plebejus zullichi, Aosta-esparcetteblauwtje, Turanana taygetica, donkere parelmoervlinder, goudooghooibeestje, Madeira bont zandooie, madeiracleopatra, Canarisch groot koolwitje, Pseudochazara euxina, Roemeense klaverpage, rood spikkeldikkopje, pimpernelblauwtje, Calabrisch esparcetteblauwtje, nevadaturkooisblauwtje, Polyommatus orphicus, Polyommatus violetae, poolparelmoervlinder, zilverstreephoobeestje

Lam Gods, dat de zonden der wereld wegneemt,
Ontferm je over ons.

BEEES

Ammobates dusmeti, Andrena labiata, Andrena ornata, Andrena tridentata, Bombus cullumanus, Megachile cypricola, Nomada siciliensis, Ammobates melectoides, Ammobatoides abdominalis, Andrena comta, Colletes wolffi, Dasypoda braccate, Andrena magna, Andrena stepposa, Andrena stigmatica, Bombus armeniacus, Bombus brodmannicus, Bombus fragrans, Bombus inexpectatus, Bombus mocsaryi, Bombus reinigiellus, Bombus zonatus, Colletes anchusae, Colletes caspicus

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,
Miserere nobis.

BUTTERFLIES

Pieris wollastoni, Coenonympha Phryne, Pseudochazara cingovskii, Colias myrmidone, Lycaena helle, Phengaris arion, Plebejus zullichi, Polyommatus humedasa, Turanana taygetica, Boloria improba, Coenonympha oedippus, Pararge xiphia, Gonepteryx maderensis, Pieris cheiranthi, Pseudochazara euxina, Tomares nogelii, Pyrgus cirsii, Phengaris teleius, Polyommatus galloi, Polyommatus golgus, Polyommatus orphicus, Polyommatus violetae, Boloria polaris, Coenonympha hero

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,
Miserere nobis.

ZANGVOGELS

Klapekster, grauwe klauwier, snor , zanglijster, merel, sprinkhaanriet-
zanger, gele kwikstaart, oeverpieper, grote gele kwikstaart , graspieper,
boompieper, waterpieper, witte kwikstaart, zwarte roodstaart,
blauwborst, nachtegaal, gekraagde roodstaart, roodborstje, Afrikaanse
roodborsttapuit, tapuit, bonte vliegenvanger, grauwe vliegenvanger,
Noordse nachtegaal, wielewaal

Lam Gods, dat de zonden der wereld wegneemt,
Geef ons vrede.

STABAT MATER

Maagd der maagden, uitverkoren
Wees niet bitter jegens mij
Laat mij rouwen aan uw zij

Laat mij al de wrede plagen
En de dood van Christus dragen
Laat mij sterven zoals Hij

En als 't lichaam dan zal sterven
Moge mijn ziel de vervoering verwerven
Van het hemels paradijs

SONG-BIRDS

Lanius excubitor, Lanius collurio, Locustella lusciniodes, Turdus
philomelos, Turdus merula, Locustella naevia, Motacilla flava, Anthus
petrosus, Motacilla cinerea, Anthus pratensis, Anthus trivialis, Anthus
spinoletta, Motacilla alba, Phoenicurus ochiruros, Luscinia svecica,
Luscinia megarhynchos, Phoenicurus phoenicurus, Erithacus rubecula,
Saxicola torquatus, Oenanthe oenanthe, Ficedula hypoleuca, Muscicapa
striata, Luscinia luscinia, Oriolus oriolus

Agnus Dei, qui tollis peccata mundi,
Dona nobis pacem.

STABAT MATER

Virgo virginum praeclara
Mihi iam non sis amara
Fac me tecum plangere

Fac, ut portem Christi mortem
Passionis fac consortem
Et plagas recolare

Quando corpus morietur
Fac, ut animae donetur
Paradisi gloria

DIES IRAE
INTERMEZZO

VOORZIENIGHEID: OPENBARING DER SCHEPSELEN
APOCALYPS VAN JOHANNES, HOOFDSTUK 4

- 4:1 Na deze dingen zag ik, en zie: in de hemel was een deur geopend en de eerste stem – die ik als een trompet tot mij had horen spreken – zei: ‘Klim hierheen op en ik zal je tonen wat hierna moet geschieden’
- 4:2 En meteen raakte ik in geestvervoering en zie, er stond een troon in de hemel waarop iemand zat
- 4:3 En diens aangezicht was als de stenen jaspis en robijn. En er was een regenboog rondom de troon, als smaragd
- 4:4 En rondom de troon stonden vierentwintig tronen. En op de tronen zag ik de vierentwintig oudsten zitten, in witte kleren en met gouden kronen op hun hoofd
- 4:5 En uit de troon kwamen bliksemstralen, donderslagen en stemmen. En er brandden zeven fakkels vóór de troon; de zeven Geesten Gods
- 4:6 En vóór de troon was een zee van glas, als kristal, en in het midden van de troon en om de troon heen waren vier dieren met vele ogen, van voren en van achteren
- 4:7 En het eerste dier leek op een leeuw, het tweede dier op een kalf, het derde dier had het gezicht van een mens en het vierde dier leek op een vliegende arend

DIES IRAE
INTERLUDE

PROVIDENCE: REVELATION OF THE CREATURES
IOANNIS APOKALYPSIS, CHAPTER 4

- 4:1 Post haec vidi et ecce ostium apertum in caelo et vox prima quam audivi tamquam tubae loquentis mecum dicens ascende huc et ostendam tibi quae oportet fieri post haec
- 4:2 Statim fui in spiritu et ecce sedis posita erat in caelo et supra sedem sedens
- 4:3 Et qui sedebat similis erat aspectui lapidis iaspidis et sardini et iris erat in circuitu sedis similis visioni zmaragdinae
- 4:4 Et in circuitu sedis sedilia viginti quattuor et super thronos viginti quattuor seniores sedentes circumamictos vestimentis albis et in capitibus eorum coronas aureas
- 4:5 Et de throno procedunt fulgura et voces et tonitrua et septem lampades ardentes ante thronum quae sunt septem spiritus Dei
- 4:6 Et in conspectu sedis tamquam mare vitreum simile cristallo et in medio sedis et in circuitu sedis quattuor animalia plena oculis ante et retro
- 4:7 Et animal primum simile leoni et secundum animal simile vitulo et tertium animal habens faciem quasi hominis et quartum animal simile aquilae volanti

- 4:8 En ik zag de vier dieren, elk met zes vleugels, rondom en van binnen bezaaid met ogen. En zonder rust riepen ze dag en nacht: Heilig, heilig, heilig is de Heer God, de Almachtige, Die was, Die is, en Die komt
- 4:9 En telkens wanneer de dieren glorie, eer en dank brachten aan Hem Die op de troon zit en Die leeft in alle eeuwigheid
- 4:10 Lieten de vierentwintig oudsten zich vallen voor Hem Die op de troon zit, aanbaden Hem Die leeft in alle eeuwigheid, wierpen hun kronen neer vóór de troon en riepen
- 4:11 U bent waardig, Heere, te ontvangen de glorie, de eer en de kracht, want U hebt alle dingen geschapen, en door uw wil was en werd het geschapen

HELDERHEID: LITANIE VAN ALLE HEILIGEN & BOMEN

KYRIE

Heer, ontferm u over ons
 Heer, ontferm u over ons
 Christus, ontferm u over ons
 Christus, ontferm u over ons
 Heer, ontferm u over ons
 Heer, ontferm u over ons

- 4:8 Et quattuor animalia singula eorum habebant alas senas et in circuitu et intus plena sunt oculis et requiem non habent die et nocte dicentia sanctus sanctus sanctus Dominus Deus omnipotens qui erat et qui est et qui venturus est
- 4:9 Et cum darent illa animalia gloriam et honorem et benedictionem sedenti super thronum viventi in saecula saeculorum
- 4:10 Procident viginti quattuor seniores ante sedentem in throno et adorabunt viventem in saecula saeculorum et mittent coronas suas ante thronum dicentes
- 4:11 Dignus es Domine et Deus noster accipere gloriam et honorem et virtutem quia tu creasti omnia et propter voluntatem tuam erant et creata sunt

CLARITY: LITANY OF SAINTS & TREES

KYRIE

Kyrie, eleison
 Kyrie, eleison
 Christe, eleison
 Christe, eleison
 Kyrie, eleison
 Kyrie, eleison

SANCTI

God, Vader in de hemel
Wees ons genadig
God de Zoon, Verlosser van de wereld
Wees ons genadig
God de Heilige Geest
Wees ons genadig
Heilige Drievuldigheid, één God
Wees ons genadig

Heilige Maria
Bid voor ons
Heilige Moeder Gods
Bid voor ons
Heilige Maagd der maagden
Bid voor ons
Heilige Michael, Gabriel en Rafaël
Bidt voor ons
Alle heilige Engelen
Bidt voor ons

SANCTI

Pater de cælis, Deus
Miserere nobis
Fili, Redemptor mundi, Deus
Miserere nobis
Spiritus Sancte, Deus
Miserere nobis
Sancta Trinitas, unus Deus
Miserere nobis

Sancta Maria
Ora pro nobis
Sancta Dei Genetrix
Ora pro nobis
Sancta Virgo virginum
Ora pro nobis
Sancti Michael, Gabriel et Raphael
Orate pro nobis
Omnes sancti Angeli
Orate pro nobis

24 BOMEN

- 1 Zilverberk – Bid voor ons
- 2 Wilde lijsterbes – Bid voor ons
- 3 Geschubde mannetjesvaren – Bid voor ons
- 4 Kraakwilg – Bid voor ons
- 5 Es – Bid voor ons
- 6 Eenstijlige meidoorn – Bid voor ons
- 7 Zomereik – Bid voor ons
- 8 Hulst – Bid voor ons
- 9 Hazelaar – Bid voor ons
- 10 Appelboom – Bid voor ons
- 11 Wijnstok – Bid voor ons
- 12 Klimop – Bid voor ons
- 13 Echt riet – Bid voor ons
- 14 Sleedoorn – Bid voor ons
- 15 Gewone vlier – Bid voor ons
- 16 Fladderiep – Bid voor ons
- 17 Gaspeldoorn – Bid voor ons
- 18 Struikhei – Bid voor ons
- 19 Ratelpopulier – Bid voor ons
- 20 Venijnboom – Bid voor ons
- 21 Wilde kardinaalsmuts – Bid voor ons
- 22 Wilde kamperfoelie – Bid voor ons
- 23 Grove den – Bid voor ons
- 24 Ruwe iep – Bid voor ons

24 TREES

- 1 *Betula pendula* – ora pro nobis
- 2 *Sorbus aucuparia* – ora pro nobis
- 3 *Dryopteris affinis* – ora pro nobis
- 4 *Salix fragilis* – ora pro nobis
- 5 *Fraxinus excelsior* – ora pro nobis
- 6 *Crataegus monogyna* – ora pro nobis
- 7 *Quercus robur* – ora pro nobis
- 8 *Ilex aquifolium* – ora pro nobis
- 9 *Corylus avellane* – ora pro nobis
- 10 *Malus pumila* – ora pro nobis
- 11 *Vitis vinifera* – ora pro nobis
- 12 *Hedera helix* – ora pro nobis
- 13 *Phragmites australis* – ora pro nobis
- 14 *Prunus spinosa* – ora pro nobis
- 15 *Sambucus nigra* – ora pro nobis
- 16 *Ulmus laevis* – ora pro nobis
- 17 *Ulex europaeus* – ora pro nobis
- 18 *Calluna vulgaris* – ora pro nobis
- 19 *Populus tremula* – ora pro nobis
- 20 *Taxus baccata* – ora pro nobis
- 21 *Euonymus europaeus* – ora pro nobis
- 22 *Lonicera periclymenum* – ora pro nobis
- 23 *Pinus sylvestris* – ora pro nobis
- 24 *Ulmus glabra* – ora pro nobis

LUX AETERNA

Laat het altijddurende licht op hen schijnen, Heer
met uw heiligen in de eeuwigheid
want U bent genadig.
Geef hun eeuwige rust, Heer
en laat het altijddurende licht op hen schijnen
met uw heiligen in de eeuwigheid
want U bent genadig.

LUX AETERNA

Lux aeterna luceat eis, Domine
cum sanctis tuis in aeternum
quia pius es.
Requiem aeternam dona eis, Domine
et lux perpetua luceat eis
cum sanctis tuis in aeternum
quia pius es.

20

S. 1 Sanc - ta De - i ge - ne - trix Sanc - ta vir - go Vir - gi - num

S. 2 Sanc - ta De - i ge - ne - trix Sanc - ta vir - go Vir - gi - num

M-S. Sanc - ta De - i ge - ne - trix Sanc - ta vir - go Vir - gi - num

A. 1 Sanc - ta De - i ge - ne - trix Sanc - ta vir - go Vir - gi - num

A. 2 Sanc - ta De - i ge - ne - trix Sanc - ta vir - go Vir - gi -

Ct. 1 Sanc - ta De - i ge - ne - trix Sanc - ta vir - go Vir - gi - num

Ct. 2 Sanc - ta De - i ge - ne - trix Sanc - ta vir - go Vir - gi - num

Ct. 3 Sanc - ta De - i ge - ne - trix Sanc - ta vir - go Vir - gi -

T. 1 Sanc - ta De - i ge - ne - trix Sanc - ta vir - go Vir - gi - num

T. 2 Sanc - ta De - i ge - ne - trix Sanc - ta vir - go Vir - gi - num

T. 3 Sanc - ta De - i ge - ne - trix Sanc - ta vir - go Vir - gi - num

B. 1 Sanc - ta De - i ge - ne - trix Sanc - ta vir - go Vir - gi - num

B. 2 Sanc - ta De - i ge - ne - trix Sanc - ta vir - go Vir - gi - num

copyright: Kate Moore September 2018

22

S. 1 Sanc - ti Mi - chael Ga - bri - el et Ra - pha - el

S. 2 Sanc - ti Mi - chael Ga - bri - el et Ra - pha - el

M-S. Sanc - ti Mi - chael Ga - bri - el et Ra - pha - el

A. 1 Sanc - ti Mi - chael Ga - bri - el et Ra - pha - el

A. 2 num Sanc - ti Mi - chael Ga - bri - el et Ra - pha -

Ct. 1 Sanc - ti Mi - chael Ga - bri - el et Ra - pha - el

Ct. 2 Sanc - ti Mi - chael Ga - bri - el et Ra - pha - el

Ct. 3 num Sanc - ti Mi - chael Ga - bri - el et Ra - pha -

T. 1 Sanc - ti Mi - chael Ga - bri - el et Ra - pha - el

T. 2 Sanc - ti Mi - chael Ga - bri - el et Ra - pha - el

T. 3 Sanc - ti Mi - chael Ga - bri - el et Ra - pha - el

B. 1 Sanc - ti Mi - chael Ga - bri - el et Ra - pha - el

B. 2 Sanc - ti Mi - chael Ga - bri - el et Ra - pha - el

copyright: Kate Moore September 2018

Eeuwigdurend licht op de heilige schepping

Mark van de Voort

“De natuur en ons milieu zijn heilig. Net zo heilig als een gotische kathedraal of enig andere plek van aanbidding.” Kate Moore kan en wil er niet omheen draaien. De componiste heeft een missie. Met stille overtuigingskracht laat ze de eenzame zang van de bedreigde natuur ferm weerklinken in haar composities. Toen ze vorig jaar november de opdracht kreeg voor een eigentijds requiem kwam dat voor haar als geroepen. Al een aantal jaren broedt Moore op een dergelijke allesomvattende compositie. Een sacrale mis voor een aardbol die uitgeput dreigt te raken. “Het is inderdaad een mis voor de doden, maar over welke doden spreken we dan precies? Misschien gaat het wel over moeder Aarde”, overpeinst Moore. Resultaat is haar nieuwe requiem ‘Lux Aeterna: VIVID’ dat onderdeel uitmaakt van de reeks Bosch Requiem. Een extatische mis als een hartstochtelijke ode aan alles dat groeit en bloeit op deze planeet.

De in Australië opgegroeide componiste Kate Moore is gefascineerd door ‘sacred places’. Heilige plekken die als spirituele bakens in een gemeenschap oplichten. Als voorbereiding op ‘Lux Aeterna: VIVID’ is Moore op zoek gegaan naar heilige hotspots in Den Bosch, maar ook in Assisi. Historische plekken van aanbidding en heiligenverering die eeuwen omspannen. In maart van dit jaar onderneemt Moore samen met stadschroniqueur Eric Alink een verkenningstocht langs spirituele locaties in Den Bosch. Heilige plekken die worden aangedaan zijn onder meer het Claraklooster en de Sint-Jan. De Bossche kathedraal herbergt onder meer een aan Maria gewijd Mirakelboek waarin 481 wonderen zijn vastgelegd. Een historisch boekwerk dat grote indruk maakt. In de zomer van dit jaar maakt Kate Moore nog een eigen pelgrimage op de fiets. Ze koerst van Amsterdam naar Den Bosch en ziet Nederland in volle glorie langzaam aan haar voorbijtrekken. Ook in het Italiaanse

Assisi doet ze inspiratie op. De ‘sacred place’ van Sint-Franciscus, heilige hoeder van de dieren. Bovendien de plek waar de heilige Clara als volgeling van Franciscus haar eigen orde sticht. Toegewijde, spirituele iconen die Moore op haar creatieve pad begeleiden.

‘Lux Aeterna: VIVID’ vormt een tweeluik met het uit 2017 stammende ‘Sacred Environment’. Twee grootschalige werken waarin Moore de ‘sacred places’ die haar zo na aan het hart liggen vol in het licht zet. ‘Sacred Environment’ is een werk voor sopraan, didgeridoo, koor en orkest waarin Moore de spirituele schoonheid van het door haar zo geliefde Hunter Valley in Australië bezingt. “ ‘Sacred Environment’ is mijn eerbetoon aan de bomen en dieren van Zuidoost-Australië in het zuidelijk halfrond. Op zijn beurt is ‘Lux Aeterna: VIVID’ voor mij de verering van de bomen en dieren van West-Europa in het noordelijk halfrond”, vat Kate Moore samen.

Spirituele map

Het requiem ‘Lux Aeterna: VIVID’ omvat vijf grote delen en is geschreven voor de koren Wishful Singing en Cappella Pratensis, en het trio TEMKO (bas-gitaar-slagwerk) en Kate Moore’s eigen Herz Ensemble. Als handvat voor haar compositie heeft Moore een grondplan voor zichzelf uitgetekend waarin een drievoudige structuur steeds terugkeert. Daarbij baseert ze zich op drie richtinggevende woorden die ze uit de plaatsnaam ‘s-Hertogenbosch heeft gedestilleerd (hert-ogen-bosch) en drie bezielende heiligen, te weten Lucia, Johannes en Clara.

Deze spirituele map ziet er als volgt uit:

Hert - Ogen - Bosch

Deer - Eyes - Forest

Animals/Creatures - Ways of seeing - Forest/Environment

Lucidity - Providence - Clarity

Saint Lucy - Saint John - Saint Clare

Souls - Revelation - Saints

All Souls Day (Allerzielen) - Sint Jan Cathedral - All Saints Day (Allerheiligen)

Het requiem ‘Lux Aeterna: VIVID’ begint met een korte inleiding ‘Requiem Aeternam’ voor solostem.

Het eerste deel ‘Lucidity: Litany of Souls’ is gewijd aan de 96 wezens (luchtboogfiguren) van het bestiarium dat bovenop het dak van de Sint-Janskathedraal is te vinden. Dieren oftewel schepsels met een ziel, volgens de componiste. Vier soorten dieren (met hun neutrale, Latijnse benamingen) komen voorbij in het libretto: zoogdieren, bijen, vlinders en zangvogels. “Dieren die voor mij het opstijgen van de ziel naar de hemel verbeelden. Steeds hoger en hoger reiken ze”, legt Moore uit. “Van de landdieren tot uiteindelijk de vogels, ieder dier gaat steeds hoger de atmosfeer in. Als een ziel die op reis is.” In de verbeelding van de componiste begeleiden de patroonheiligen van alle schepselen – Sint-Franciscus en Sint-Clara – deze louterende tocht.

In tegenstelling tot de meeste requiemmissen begint Moore met een zetting van het ‘Agnus Dei’. “Ik heb inderdaad mijn eigen requiem samengesteld. Voor dit deel heb ik me onder meer gebaseerd op de Litanie van alle Heiligen, waarbij ditmaal de dieren worden aangeroepen. Het ‘Agnus Dei’ oftewel het Lam Gods sluit daar perfect bij aan. Een muzikaal offer dat gebracht wordt, verwijzend naar de dreigende vernietiging van ons milieu. Dit deel is als een hartstochtelijk rouwlied

met de 96 wezens als beschermengelen.” ‘Lucidity’ is geschreven voor beide koren en het volledige ensemble.

In het tweede deel ‘Stabat Mater’ gebruikt Moore drie tekstdelen uit het bekende Stabat Mater. Voor dit deel baseert Moore zich op haar oorspronkelijke compositie ‘Dolorosa’ (2014) voor o.m. stem(men), elektrische gitaar en vibrafoon. Dit deel is gewijd aan de troostende moeder Maria. “Een vrouwelijke godheid die zorg draagt voor Moeder Aarde en Moeder Natuur”, benadrukt de componiste. ‘Stabat Mater’ wordt uitgevoerd door de zangeressen van Wishful Singing en leden van TEMKO.

Geen requiem zonder een Dies Irae. De dag des toorns krijgt bij Kate Moore heel subtiel de gedaante van een pianotrio. Een kort instrumentaal tussenspel waarin ze de bekende gregoriaanse, spookachtige ‘Dies Irae’-melodie op geheel eigen wijze inzet. Componisten als Hector Berlioz (‘Symphonie fantastique’) en Camille Saint-Saëns (‘Danse macabre’) wisten er ook al raad mee.

Sprankjes hoop

In het vierde deel ‘Providence: Revelation of the Creatures (Bestiary)’ staat het vierde hoofdstuk uit de Openbaring van Johannes van Patmos centraal. Moore heeft haar roesopwekkende compositie ‘Bestiary’ (2016) voor piano met live-elektronica uitgewerkt voor twee koren en volledig ensemble. Ook in dit deel verwijst Moore naar de 96 wonderlijke wezens die bovenop de Sint-Jan bivakkeren. Goddelijke schepsels uit de Openbaring die buigen en dankzeggen voor hun Almachtige. God zag blijkbaar dat het goed was, merkte Moore. “Tijdens het componeren kwam ik erachter dat de elf verzen van de Vierde Openbaring precies samenvielen met de elf verzen van mijn partituur. Het heeft zo moeten zijn.”

‘Lux Aeterna: VIVID’ wordt afgesloten met het deel ‘Clarity: Litany of Saints & Trees’, ook voor het complete ensemble. Na een ‘Kyrie’ en ‘Sanctus’ klinkt een indrukwekkende litanie aan de bomen. Ook hier put Moore inspiratie uit de traditionele Litanie van alle Heiligen, waarbij de bomen nu eens extra in het zonnetje worden gezet met een tranceachtig gebed. 24 Heilige bomen om precies te zijn. Bomen die in West-Europa algemeen bekend zijn, maar hier in hun neutrale Latijnse benamingen worden opgesomd. “Deze 24 bomen verwijzen op hun beurt weer naar de 24 op een troon gezeten ouderlingen die in Openbaring 4 worden genoemd. Bomen die in pre-christelijke religies al werden vereerd. Het heilige karakter van deze bomen, maar ook van de dieren wordt in mijn nieuwe requiem bezongen. De aloude ziel van de natuur is springlevend en actueel, ondanks de verregaande secularisatie van onze maatschappij.” Kate Moore’s bevlogen requiem eindigt met een eeuwig licht (‘Lux Aeterna’) dat sprankjes hoop afvuurt naar onze nabije toekomst.

Biografieën

KATE MOORE

Kate Moore (1979) is een Australisch-Nederlandse musicus en componist van nieuwe muziek. Moore woont sinds 2002 in Nederland. Ze voltooide de masteropleiding aan het Koninklijk Conservatorium van Den Haag en behaalde in 2013 een doctorstitel aan het Conservatorium van Sydney. In 2017 ontving ze als eerste vrouw de Matthijs Vermeulenprijs, de meest prestigieuze Nederlandse componistenprijs, voor het werk *The Dam* dat ze schreef in opdracht van het Canberra International Music Festival. Haar belangrijke stuk *Sacred Environment* ging in het Concertgebouw in première tijdens de Holland Festival Proms bij het Radio Filharmonisch Orkest plus koor, met als solisten Alex Oomens en Lies Beijerinck. In het seizoen 2018–2019 is Moore als artist in residence bij het Muziekgebouw aan 't IJ de curator van vier concerten. De première van haar grote opdrachtwerk *Lux Aeterna: VIVID* (Bosch Requiem 2018) vindt plaats tijdens November Music.

Haar stukken zijn uitgebracht op vooraanstaande labels, waaronder het album *Dances and Canons* (ecm New Series) dat genomineerd werd voor een Grammy Award en een Edison en *Stories for Ocean Shells* (Cantaloupe Music). Moore is internationaal zeer actief. Haar werk is uitgevoerd door vele gerenommeerde ensembles waaronder Askol|Schönberg, Alarm Will Sound, Bang On A Can All-Stars en Icebreaker. Haar muziek werd gespeeld in beroemde zalen zoals het Amsterdamse Concertgebouw, Muziekgebouw aan 't IJ, Carnegie Hall en het Sydney Opera House en op prominente festivals inclusief het Holland Festival, de ISCM World Music Days, MATA en November Music.

HERZ ENSEMBLE

Componist Kate Moore vormde het Herz Ensemble voor een concert dat ze in 2017 samenstelde voor het Orgelpark in Amsterdam. Ze nodigde musici uit die recent werk van haar hadden uitgevoerd. Deze samenwerking beviel zowel Moore als de musici zo goed dat ze besloten om door te gaan met het ensemble.

Het Herz Ensemble is vernoemd naar *Herz Cycle*, dat Moore in 2015-2016 schreef voor Lidy Blijdorp, Jellantsje de Vries en Marieke Schut, nu alle drie lid van het ensemble. Cyclus en ensemble delen dezelfde uitgangspunten: vrouwelijke iconografie, de verering van heilige plaatsen, en muziek als ritueel en medicijn. Omdat componist en musici zich gecommitteerd hebben een langere tijd met elkaar op te trekken, stelt hen dat in staat om hun gemeenschappelijke muzikale taal te verfijnen en uit te breiden, en daardoor steeds diepere lagen aan te spreken. Het Herz Ensemble speelt een belangrijke rol in de concertserie die Moore in het seizoen 2018-2019 als 'Zielsverwant' mag samenstellen in het Muziekgebouw aan 't IJ. De groep grijpt deze kans aan om het repertoire uit te breiden, zowel met stukken van Moore als van verwante componisten. De kern van het ensemble bestaat uit musici met een grote ervaring in de uitvoering van met name eigentijdse muziek.

WISHFUL SINGING

Female a cappella van internationaal topniveau. Vijf zangeressen, die méér willen dan alleen muziek maken. De concerten van Wishful Singing zijn een combinatie van a cappella zang, een overtuigend verhaal én een theatrale uitvoering op het allerhoogste niveau. Wishful Singing treedt op in Nederland, Europa, Azië en Amerika. Het gezelschap werkt samen met topensembles als Combattimento, Asko|Schönberg, Sinfonia

Rotterdam en Cello Octet Amsterdam. Een van de artistieke ambities van Wishful Singing is het laten componeren van kwaliteitsmuziek door (Nederlandse) componisten. Sinds de oprichting heeft het ensemble vele opdrachtcomposities verstrekt. Tijdens November Music werkt het ensemble niet alleen mee aan het Bosch Requiem, maar speelt het ook een prominente rol in een nieuwe opera van Steven Kamperman over het leven van Hildegard von Bingen.

CAPPELLA PRATENSIS

Het in 's-Hertogenbosch gevestigde vocaal ensemble Cappella Pratensis bestaat ruim dertig jaar en koestert, onderhoudt en ontwikkelt de polyfone muziek uit de vijftiende en zestiende eeuw op een kwalitatief hoogstaande en historisch verantwoorde wijze. Cappella Pratensis is dé ambassadeur voor uniek erfgoed van Noord-Brabant en de Zuidelijke Nederlanden. Waar de polyfone muziek vijfhonderd jaar geleden zelf werd gezien als vernieuwend, zoekt Cappella Pratensis vijf eeuwen later aansluiting bij de nieuwe muziek van nu. Het erfgoed wordt daarmee in een ander perspectief gezet en op een vernieuwende manier gepresenteerd.

TEMKO

Klassiek opgeleid, maar opgegroeid met en geïnspireerd door pop, rock en jazz, heeft TEMKO een nieuw perspectief ontwikkeld op het klassieke idioom. Vanuit het plezier in het verbinden van hun diverse muzikale achtergronden beweegt het drietal zich vrij tussen gecomponeerde muziek, minimal, ambient, progressieve rock en improvisatie. TEMKO componeert en voert nieuwe muziek uit. Ook speelt het zelf ontwikkelde

arrangementen van muziek van Richard Wagner tot Terry Riley en Nine Inch Nails.

ERIC ALINK

Eric Alink is zelfstandig journalist en schrijver. Hij werkt hoofdzakelijk voor kranten, tijdschriften, culturele en ideële organisaties. Daarnaast is hij stadschroniqueur van Den Bosch. In opdracht van het college van B&W schrijft en spreekt hij vrijuit over leven, liefde en dood in de stad. Zijn hart ligt bij de verhalen van de vierkante meter: kleine, onopgemerkte geschiedenissen.

MADELEINE MATZER

Madeleine Matzer is artistiek leider van MATZER Theaterproducties. Ze volgde de Toneelschool in Maastricht en regisseerde tal van voorstellingen voor en met volwassenen en jeugd. In 2005 richtte ze MATZER Theaterproducties op. Sindsdien maakte ze veelgeprezen theaterbewerkingen van boeken als *Gejaagd door de wind*, *Knielen op een bed violen* en *De eenzaamheid van de priemgetallen* (nominatie Toneel Publieksprijs).

JUR VAN DER LECQ

Van der Lecq volgde zijn theateropleiding aan de Hogeschool voor de Kunsten in Utrecht. Na zijn afstuderen is hij werkzaam geweest als theaterdocent, acteur en regisseur bij diverse Nederlandse en Belgische theatergezelschappen. Daarnaast was hij veelvuldig als acteur te zien in Nederlandse films en televisieseries. Bij MATZER Theaterproducties speelde hij onder meer in *Voetbalvaders*.

TEUS VAN DER STELT

Teus van der Stelt is regisseur, lichtcomponist en video-artiest en treedt sinds 1993 op in concertzalen, theaters en op nationale en internationale festivals. In zijn werk als lichtcomponist zoekt hij de verbinding tussen licht enerzijds en musici, omgeving en publiek anderzijds. Van der Stelt werkte samen met Tan Dun, Asko|Schönberg, Janine Jansen en het BBC Symphony Orchestra.

SASKIA VAN DER LINDEN

Saskia studeerde Illustratieve vormgeving aan de kunstacademie in Den Bosch. Haar illustratiewerk bestaat voornamelijk uit digitale collages. Het is vrij intuïtief en zij laat haar beelden vaak bepalen door het toeval en het materiaal wat zij tegenkomt. Naast illustraties maakt zij ook stopmotion animatiefilms, ruimtelijk werk, decors en rareiteiten voor theater en festivals, prints voor behang of interieur en mocht er tijd over zijn, ook nog vrij werk.

JANE LANG

Jane Lang is geboren in het zuiden van Australië in het land van de Kurnamensen. In 2000, na het cum laude afronden van haar studie hedendaagse muziekdirectie aan de Flinders Street School of Music, keerde Jane terug naar de roots van haar voorouders in Ierland, Schotland en Engeland. In 2002 vestigde ze zich in Amsterdam Nieuw West. Daar zet ze zich in voor haar omgeving, door samen met anderen te zorgen voor natuurgebieden gelegen aan de Groene As, bij te dragen aan de levensomstandigheden voor nachtvlinders en door haar wekelijkse werk met verschillende koren: een combinatie van cultuur & natuur.

Medewerkers

SACRED PLACES

samenstelling route en teksten Eric Alink

composities Kate Moore

enscenering Madeleine Matzer en Jur van der Lecq (MATZER Producties)

ruimtelijk en grafisch ontwerp Saskia van der Linden

PARADE

acteur Jan de Beer

sopraan Eva Emmen

mezzosopraan Hanna de Bruin

mezzosopraan/alt Amy van Eijck

installatie stalen hoorn 'Sonate' Rob van Dam

CLARAKLOOSTER

actrice Cindy Liebregts

vibrafoon Inês Lacerda

MARKT

acteurs Ton Heintz en Marleen Brons

trompet Britt van der Velden

LOMBARDJE

acteur Anthony Notébaert

accordeon Lieke op 't Roodt

DE MORTEL

actrice Nicole van den Brun

klarinet Wendy Lagerweij

Acteurs en musici zijn studenten van Fontys Hogeschool voor de Kunsten

MET DANK AAN

Anne Peters, Project leader AMPA & Master of Music, Threes Brouwers,
Carolina van Rooy en de bewoners van het Claraklooster

LUX AETERNA: VIVID

repetitor/dirigent Kate Moore & Jane Lang

WISHFUL SINGING

eerste sopraan Anne Christine Wemekam

tweede sopraan Maria Goetze

mezzo-sopraan Marjolein Verburg

eerste alt Luise Kimm

tweede alt Marjolein Stots

CAPPELLA PRATENSIS

countertenor Stratton Bull, Andrew Hallock, Kaspar Kröner*

tenor Lior Leibovici, Peter de Laurentiis, Pieter de Moor

bas Philip Barkhudarov, Mitchell Sandler

* solo

HERZ ENSEMBLE

viool Jellantsje de Vries

altviool Elisabeth Smalt

cello Lidy Blijdorp

blokfluiten Susanna Borsch

althobo Helmke Jansen

klarinet Annette Schenk

panfluit Matthijs Koene

didgeridoo Lies Beijerinck

harp Gwyneth Wentink

piano Vivian Choi

orgel Geerten van de Wetering

TEMKO

gitaar Aart Strootman

basgitaar Fred Jacobsson

percussie Ramon Lormans

tekst & voordracht Eric Alink

regie Jur van der Lecq en Madeleine Matzer (MATZER Producties)

ruimtelijk en grafisch ontwerp Saskia van der Linden

productieleiding Geeske Coebergh

productie-assistent Sacred Places Lysanne van Esch

TECHNIEK

lichtcompositie Lumiteus Teus van der Stelt

licht- en videotechniek Lumiteus Mikka Körner en Enzo van Tricht

geluidstechniek Thomas Koopmans

fotografie Angeline Swinkels

Colofon

Tekst

Eric Alink
Kate Moore
Mark van de Voort

Vertaling libretto

Moze Jacobs

Illustraties

Saskia van der Linden

Campagnebeeld

La fabrique des regards

Logo Bosch Requiem

Anke Schalk

Grafisch ontwerp

Bart Smit, De Twee Snoeken

Drukker

Drukkerij Tielen, Boxtel

In opdracht van

November Music

Oplage

1000 exemplaren

ISBN

978-90-77955-39-0

www.novembermusic.net